

विशिष्टीकरण तालिका

प्रथम त्रैमासिक परीक्षा २०८१

कक्षा : १० विषय : नेपाली

समय : २ घण्टा

क्र. सं.	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	प्रश्न संख्या	उत्तर दिनुपर्ने प्रश्न सं.	अङ्क भार	स्पष्टीकरण
१	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका चारओटा शब्द र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउने
		शब्द पहिचान	१	१	२	एउटा अनुच्छेद दिई पर्यायवाची, विपरीतार्थी, अनेकार्थी/श्रुतिसमभिन्नार्थी, सिङ्गो शब्द /लघुतावाची १/१ ओटा शब्द पर्ने गरी पहिचान गर्न लगाउने
		वाक्य रचना	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका उखान/टुक्का, अनुकरणात्मक/प्राविधिक/निपातबाट १/१ ओटा शब्द दिई वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने ।
२	वर्णविन्यास	शुद्ध शब्द पहिचान	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका य/ए, /ब/व, /क्ष/छय, /श/ष/स, पञ्चम वर्ण र 'र' बाट दुईओटा बहुवैकल्पिक प्रश्न सोध्ने ।
३	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान	१	१	३	विकारीबाट ४ ओटा र अविकारीबाट पर्ने गरी पदवर्ग पहिचान गर्न लगाउने
		शब्द निर्माण	१	१	२	अनुच्छेदबाट १/१ ओटा समस्तलाई विग्रह र विग्रहलाई समस्त बनाउने तथा दुईओटा द्वित्वको निर्माण प्रक्रिया देखाउन लगाउने ।
		काल र पक्ष	१	१	२	वर्तमान र भविष्यत्वाट १/१ ओटा र भूतबाट दुईओटा वाक्य दिई खाली ठाउँ भर्न लगाउने ।
		भाव/अर्थ	१	१	२	शीर्षक दिएर भाव प्रयोग गरी चार वाक्यमा वर्णन गर्न लगाउने ।
		वाक्यान्तरण	१	१	३	लिङ्ग/वचन/पुरुष/आदर, संश्लेषण/विश्लेषण, वाच्य, प्रेरणार्थक/कथनबाट १/१ वाक्य दिई परिवर्तन गर्न लगाउने ।
४	पठनबोध बोध	बोध प्रश्नोत्तर (अदृष्टांश)	१	१	४	गद्य विधाबाट १५० शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई ४ ओटा प्रश्न सोध्ने
५	निर्देशित रचना	कथा/जीवनी वा वक्तृता/संवाद	१	१	४	बुँदाका आधारमा कथा/जीवनी, वादविवाद/मनोवादमध्येबाट दुई प्रश्न सोधी कुनै एकको उत्तर दिन लगाउने ।
६	बुँदा टिपोट र	बुँदा टिपोट र	१	१	२	गद्य विधाबाट १२५ शब्दसम्मको

						दृष्टांश गद्यांश दिई चारओटा बुँदा टिप्प लेख्न लगाउने ।
७.	सारांश लेखन (दृष्टांश)	सारांश लेखन (दृष्टांश)	१	१	३	गद्य विधाबाट १०० शब्दसम्मको दृष्टांश गद्यांश दिई सारांश लेख्न लगाउने ।
८.	पाठगत बोध	बोध उत्तर लेखन	२	१	४	पाठका विधाबाट कुनै दुईओटा सन्दर्भ दिई एकओटाको उत्तर लेख्न लगाउने ।
९.	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन	२	१	६	पाठमा प्रयुक्त विधाबाट कुनै दुई प्रश्न सोधी एकको उत्तर लेख्न लगाउने ।
१०	निबन्ध लेखन	निबन्ध लेखन	३	१	७	एक आत्मपरक र दुई वस्तुपरक निबन्धका शीर्षक दिई १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्न लगाउने
जम्मा			१९	१५	५०	

प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा पाठ १ देखि ६ सम्म पठनपाठन गर्ने ।

प्रथम त्रैमासिक परीक्षा २०८१

विषय : नेपाली

कक्षा : १०

पूर्णाङ्क : ५०

समय : २ घण्टा

तलका सबै प्रश्नहरु अनिवार्य छन् ।

१. समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'

व्याधि

वरद

प्राच्य

ओजस्वी

समूह 'ख'

पुरातन

प्रतिभाशाली

वेदना

मित्रता

आशीर्वाद दिने

२. दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

पुष्प व्यवसाय र मौरीपालन एकअर्काका परिपूरक हुन् । घरघरमा फूलको खेती गरेर जनता लाभान्वित हुन्छन् । अप्रत्यक्षरूपमा आम्दानी बढ्छ र करको वृद्धि भई राष्ट्रिय अर्थतन्त्र बलियो हुन्छ ।

क) 'फूलको' शब्दको पर्यायवाची शब्द हो ।

ख) ..प्रत्यक्षको विपरीतार्थी शब्द '.....' हो ।

ग) अनेकार्थी शब्द हो ।

घ) को अर्थ पैसा हो ।

३. अर्थ खुल्ने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २

सुँझकुच्चा ठोक्नु, खुरुखुरु

४. दिइएका शब्द समूहबाट शुद्ध शब्द छानी लेख्नुहोस् : १

क) शौरव शौरभ सौरभ सौरव

ख) वास्तव वास्तव वास्तव वास्तव

५. रेखाङ्कित शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३

बहिनीभन्दा दिदीले पढाइलाई धेरै महत्त्व दिनुहुन्छ तर उहाँ परीक्षा चाहिँ बिगार्नुहुन्छ ।

६. दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह, एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउनुहोस् र दुई ओटा द्वित्व शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : २

कोठामा छरिएका सामान देखेपछि आमाले जजस्को हो, उसउसले मिलाएर राख भन्नुभयो । दिदी र बहिनी सरसामान मिलाएपछि घरबाहिर गए । उनीहरू लाम्काने पाठासँगै खेलन थाले ।

७. कोष्ठकमा दिइएका धातु र सङ्केतका सहायताले खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

क) अब चाडो देशमा उन्नति । (हु : सामान्य भविष्यत्)

ख) उनीहरूले राम्रा काम । (गर् : पूर्ण भूत)

ग) हाम्रा सन्तान सत्कर्ममा । (लाग् : अपूर्ण भविष्यत्)

घ) दोर्जले शिक्षकबाट पुरस्कार । (लि : अज्ञात भूत)

८. भगडा गरिरहेका दुई साथीलाई आज्ञार्थक क्रियापदको प्रयोग गरी चार वाक्यमा भगडा नगर्न सम्झाउनुहोस् : २

९. कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

क) उसका बाबा थिएनन्(स्त्रीलिङ्ग)

ख) जहाँ पानी पर्छ त्यहाँ बाली सप्रिन्छ (वाक्य विश्लेषण)

ग) रमेशले विवाह गर्‍यो । (कर्मवाच्य)

घ) सीताले छिट्टै भात पकाइछे । (प्रेरणार्थक)

१०. दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् : ४

समाजमा महिला उत्पीडनको कारक आर्थिक सम्बन्ध पनि हो । परम्परागत रूपमा हेर्ने हो भने महिलाहरु आर्थिक रूपमा पछि परेका छन्। बिहानदेखि रातिसम्म घरायसी काममा संलग्न रहे पनि त्यसको कुनै श्रमगत मूल्य छैन । आर्थिक कारोबार कि पति कि पुत्रका हातमा हुन्छ । सम्पत्तिमाथि अधिकार नहुँदा महिलाहरु उत्पीडनमा परेका छन्। यस्तो अवस्थामा परिवर्तन ल्याएर मात्र महिला अधिकार सुनिश्चित गर्न सकिन्छ ।

प्रश्नहरु :

- क) महिला उत्पीडनको प्रमुख कारक के हो ?
- ख) महिलाको श्रमको गणना किन नभएको हो ?
- ग) आर्थिक कारोबार कसको हातमा हुन्छ ?
- घ) लैङ्गिक विभेदको अन्त्यका लागि तपाईं के गर्नुहुन्छ ?

११. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) दिइएका बुँदाका आधारमा छोटो जीवनी तयार पार्नुहोस् :

नाम : इन्दिरा प्रसाई

जन्म : वि.सं. २०१४ फागुन ३, दार्जिलिङ

ठेगाना : काठमाडौँ महानगरपालिका, अनामनगर

मातापिता : दुर्गादेवी नेपाल/गणेशप्रसाद शर्मा

शिक्षा : एम.बी.ए.

साहित्यिक कृति : कथा, कविता, निबन्ध, उपन्यास, खण्डकाव्य, समीक्षात्मक जीवनीमूलक निबन्ध

साहित्यिक विशेषता : नारीवादी साहित्यकार, सामाजिक कथाकार, मनोवैज्ञानिक कथाकार, जीवन र विज्ञानको समन्वय गरी साहित्य लेख्ने साहित्यकार

सम्मान/पुरस्कार : युवावर्ष मोती पुरस्कार, मैनाली कथा पुरस्कार, राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार, राष्ट्रिय गौरव युवा सम्मान, दीपज्योति पुरस्कार लगायत थुप्रै पुरस्कारबाट सम्मानित

ख) पुरस्कृत हुँदाको क्षण मनमा उठेका भावना समेटि एउटा मनोवाद तयार पार्नुहोस् ।

१२. दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्यमुख्य चारओटा बुँदा टिपी लेख्नुहोस् : २

एलोप्याथिक उपचार पद्धति हाल सर्वाधिक र लोकप्रिय चिकित्सा पद्धति मानिन्छ । यसलाई आधुनिक चिकित्सा विज्ञानको पर्यायका रूपमा समेत हेरिएको छ । होमियोप्याथी चाहिँ वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिका रूपमा प्रचलित छ । होमियोप्याथीमा रोग निको पार्नका लागि सुरुमा रोग बढाउने खुराक दिइन्छ, र क्रमशः निको पारिन्छ, भने एलोप्याथीमा रोग निको पार्नका लागि सुरुमै रोग घटाउने औषधि दिइन्छ । एलोप्याथी र आयुर्वेद दुवै चिकित्सा शास्त्र हुन् तर व्यावहारिक रूपमा चिकित्साको पूर्वीय वैदिक र प्राचीन चिकित्सा पद्धतिलाई आयुर्वेद चिकित्सा भनिन्छ । एलोप्याथिक प्रणाली वा पाश्चात्य आधुनिक चिकित्सा प्रणालीलाई चिकित्सा पद्धति भन्ने बुझिन्छ । आम रूपमा र प्रचलित धारणाअनुसार डाक्टर उपचारका नामले चिनिने चिकित्सा पद्धति आधुनिक चिकित्सा पद्धति वा एलोप्याथिक पद्धति हो ।

१३. दिइएको अनुच्छेदबाट एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : ३

अधिकारले मात्र मानव जीवन कस्तो होला ? सुनको थालीमा बिउ रोप्दैमा विरुवा उम्रिदैन । वास्तवमा जीवनलाई अर्थपूर्ण बनाउन कर्तव्य अपरिहार्य हुन्छ । म उहाँलाई छातीमा हात राखेर मनन गर्न अपिल गर्दछु । राज्यले कानून बनाएर बाध्य पार्न सक्ने वैधानिक कर्तव्यको महत्त्व भन्नु ठूलो छ । यस्ता वैधानिक कर्तव्य सबै नागरिकका लागि बाध्यकारी हुन्छन् । अधिकार प्राप्तिका नाममा आफ्नो कर्तव्य कदापि भुल्नु हुँदैन । त्यसैले त कतिपय सन्दर्भमा आन्दोलनका नाममा जथाभावी बन्द र हडताल गराउँदा राज्यले हस्तक्षेप गर्छ, किनभने कसैका माग पुरा गर्ने हक प्राप्त गर्ने गराउने यस्ता आन्दोलनले धेरैको हक हनन भएको हुन्छ ।

१४. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

जुटेका ज्ञानले जो छन्पादै धर्ती मनोहर

उठेका कर्मले जो छन्गदै निर्माण सुन्दर ।

समर्पित भएका छन्जो सदा न्यायखातिर

संसारमा उठेका छन्तिनैका विजयी शिर ।

प्रश्नहरू :

अ) धर्तीलाई केले मनोहर बनाएको छ ?

आ) कर्म गर्नेको जिन्दगी कस्तो बन्छ ?

इ) कवितांशमा कस्ता मानिसको शिर उचो हुन्छ भनिएको छ ?

ई) कवितांशबाट के सन्देश पाइन्छ ?

ख) दिइएको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

काँडा भरेको गुलाफको बोट भए होलान्भन्ने आशा गरेकी थिएँ तर भन् फूल भरेर काँडा मात्र बाँकी रहेका बनेर आएछन्। बालुवाले तिललाई पनि बालुवा नै सम्भन्छ भने भैं उनका आँखामा म बिभाउन थालें । मैले बर्साएका अमृतका कण कणमा उनले विष देख्न थाले, दिएको चिनीलाई गेगर सम्भे, पथ्य वचनले पनि तिखो वाणको रुप लियो । उसैले घात प्रतिघात चल्दै गयो । अन्त्यमा उनले बुनेको जालमा म पो परें । थुनुवा कैदी जस्तो भएर वस्तुपर्दा खसमले त्यागेकालाई घरभित्र हुलेको पापको फल हो भनी चित्त बुझाएँ ।

प्रश्नहरू : अ) माथिको कथांश कुन सन्दर्भमा आएको हो ?

आ) म पात्र उनका आँखामा बिभाउनुको कारण के हो ?

इ) अमृतको कणको कणमा विष देख्नुको तात्पर्य के हो ?

ई) कथांशमा घात प्रतिघात किन चल्दै गयो ?

१५. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : ७

क) तलको जीवनीको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस् :

देवकोटाले महाकाव्य र खण्डकाव्यका साथै थुप्रै कविता, गीत, बालकविता, कथा र निबन्ध रचना गरेका छन्। देवकोटाको महासागरजस्तो प्रतिभा राणहरुको निरङ्कुशताको साँघुरो सुरुङ्गभित्र कसरी बग्न सक्थ्यो र ? मुलुकमा जति बेला प्रजातन्त्र प्राप्तिका लागि क्रान्तिको आगो सल्कदै थियो, त्यति बेला उनले पनि विद्रोहको बाटो समाते । प्रश्न : लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाको साहित्यिक योगदानको समीक्षा गर्नुहोस्। ख) तलको निबन्धको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस् : आयुर्वेद चिकित्सासम्बन्धी अध्ययन, अध्यापन र अनुसन्धान प्रविधिलाई व्यापक र व्यावहारिक बनाउने उद्देश्यका साथ विभिन्न शैक्षिक संस्था स्थापना भएका छन्। हाल कीर्तिपुरस्थित राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान केन्द्रसँगको समन्वयमा विभिन्न जडीबुटीका लागि औषधीय अनुसन्धान कार्यक्रम अगाडि बढिरहेको छ ।

प्रश्न : रोग नियन्त्रण गर्न र पार्श्वप्रभावबाट बचाउन आयुर्वेद चिकित्सा पद्धति प्रभावकारी मानिन्छ ? पुष्टि गर्नुहोस्।
१६. कुनै एक शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् : ७

क) नेपाली संस्कृति ख) मेरो देश : मेरो गौरव ग) सामाजिक सञ्जालको सदुपयोग

विशिष्टीकरण तालिका

दोस्रो त्रैमासिक परीक्षा २०८१

कक्षा : १० विषय : नेपाली

समय : २ घण्टा

पूर्णाङ्क : ५० समय : २ घण्टा

क्र. सं.	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	प्रश्न सं.	उत्तर दिनुपर्ने प्रश्न सं.	अङ्क भार	स्पष्टीकरण
१	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका चारओटा शब्द र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउनु
		शब्द पहिचान	१	१	२	एउटा अनुच्छेद दिई पर्यायवाची, विपरीतार्थी, अनेकार्थी/श्रुतिसमभिन्नार्थी, सिङ्गो शब्द/लघुतावाची १/१ ओटा शब्द पर्ने गरी पहिचान गर्न लगाउने ।
		वाक्य रचना	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका उखान/टुक्का, अनुकरणात्मक/प्राविधिक/निपातबाट १/१ ओटा शब्द दिई वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने ।
२	वर्णविन्यास	वाक्य सम्पादन	१	१	२	एउटा शब्दमा एउटा अशुद्धि पर्ने गरी ह्रस्व, दीर्घ, लेख्य चिह्न, पदयोग/पदवियोगबाट १/१

						ओटा पर्ने गरी वाक्य सम्पादन गर्न लगाउने
२	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान	१	१	२	विकारीबाट ४ ओटा र अविकारीबाट २ पर्ने गरी पदवर्ग पहिचान गर्न लगाउने ।
		शब्द निर्माण	१	१	२	२/२ ओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गर्न लगाई निर्माण प्रक्रिया देखाउने ।
		काल र पक्ष	१	१	२	वर्तमान र भविष्यत्बाट १/१ ओटा र भूतबाट दुईओटा वाक्य दिई खाली ठाउँ भर्न लगाउने ।
		वाक्यान्तरण	१	१	४	लिङ्ग/वचन/पुरुष/आदर, संश्लेषण/विश्लेषण, वाच्य, प्रेरणार्थक/कथनबाट १/१ वाक्य दिई परिवर्तन गर्न लगाउने ।
४	पठनबोध भाषिक	पठनबोध भाषिक संरचना पहिचान (दृष्टांश/अदृष्टांश)	१	१	४	गद्य विधाबाट बढीमा १२५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई करण/अकरण, कारक/विभक्ति, वाक्य, उद्देश्य र विधेय पहिचानबाट १/१ प्रश्न सोध्ने ।
५	व्यावहारिक लेखन	कार्यालयीय चिठी/निवेदन, निमन्त्रणा, टिप्पणी, बधाई, शुभकामना, श्रद्धाञ्जली तथा समवेदना, सूचना	१	१	४	कार्यालयीय चिठी/निवेदनबाट एक, निमन्त्रणा, टिप्पणी, बधाई, शुभकामना, श्रद्धाञ्जली तथा समवेदना, सूचनाबाट एक गरी दुई प्रश्न सोधी कुनै एकको उत्तर दिन लगाउने ।
६.		बुँदा टिपोट र सारांश लेखन (दृष्टांश)	१	१	२+२	गद्य विधाबाट १२५ शब्दसम्मको दृष्टांश गद्यांश दिई चारओटा बुँदा टिपेर सारांश लेख्न लगाउने ।
७.	पाठगत बोध	बोध उत्तर लेखन	२	१	४	२ १ ४ पाठमा दिइएका विधाबाट कुनै दुईओटा सन्दर्भ दिई कुनै एकओटाको उत्तर लेख्न लगाउने ।
		तार्किक उत्तर लेखन	१	१	४	पाठमा प्रयुक्त विधाबाट कुनै एक प्रश्न सोधी तार्किक उत्तर लेख्न लगाउने ।
८	भावविस्तार/व्याख्या	भावविस्तार/व्याख्या	२	१	४	पाठमा प्रयुक्त विधाबाट (विशिष्ट पंक्ति) कुनै दुई प्रश्न सोधी एकको उत्तर लेख्न लगाउने ।
९	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन	२	१	७	समीक्षात्मक उत्तर समीक्षात्मक उत्तर लेखन २ १ ७ पाठमा प्रयुक्त विधाबाट कुनै दुई प्रश्न सोधी एकको उत्तर लेख्न लगाउने ।
जम्मा			१८	१५	५०	

दोस्रो त्रैमासिक परीक्षामा पाठ ७ देखि १२ सम्म पठनपाठन गर्ने ।

दोस्रो त्रैमासिक परीक्षा २०८१

विषय : नेपाली

कक्षा : १०

पूर्णाङ्क : ५०

समय : २ घण्टा

तलका सबै प्रश्नहरू अनिवार्य छन् ।

१. समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'

समूह 'ख'

विख्यात

कान्ति

आभा

जमर्को

फलैचा

प्रसिद्ध

लवेदा

फलेकको आसन

मयलपोस

२. दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

असार महिना किसानहरुको लागि माना रोपेर मुरी फलाउने समय हो।सूर्यको तेजिलो प्रकाशको समेत पर्वाह नगरी हर्षले काममा तल्लीन हुन्छन्।आकाशमा बादलको त्यान्द्रोसम्म नहुँदा पनि घामको तापबाट विचलित नभइकन मानिसहरु काममा खटेको दृश्य मनमोहक देखिन्थ्यो।

क) 'भाष्कर' शब्दको पर्यायवाची शब्द हो।

ख) 'विस्मात्' शब्दको विपरीतार्थी शब्द हो।

ग) 'अनेकार्थी' शब्द हो।

घ) लघुतावाची हो।

३. अर्थ खुल्ने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २

नजरबन्द, नाचन नजान्ने आँगन टेढो

४. दिइएको वाक्यलाई शुद्ध पारी लेख्नुहोस् : २

नेपालको प्रकृति नेपाली संस्कृति र नेपाली भाषा साहित्यलाई मुटु देखि नै माया गर्दै साहित्य सिर्जना गर्ने देवकोटा नेपाली साहित्यका यूगपुरुष हुन्।

५. रेखाङ्कित शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३

रमाले भनेको कुरा मैले त भुसुकै विसँछु त्यसैले ऊ मसँग रिसाएकी छे।

६. दिइएको अनुच्छेद पढी २/२ ओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : २

घुस्याहा प्रवृत्तिविरुद्ध लड्ने र भ्रष्टाचारीलाई पक्राउ गर्न सहयोग गर्ने संयोगलाई सबैले मन पराउँछन्। आज विद्यालयको विशिष्ट अतिथिका रूपमा उनलाई स्वागत गर्न पाउँदा मलाई खुसी लागेको छ।

७. कोष्ठकमा दिइएका धातु र सङ्केतका सहायताले खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

क) मैले समाचार। (सुन्: पूर्ण भूत)

ख) रामप्रसाद प्रथम। (हु: अभ्यस्त भूत)

ग) तिमी लुगा। (धु: अपूर्ण भविष्यत्)

घ) सुशील ध्यान दिएर। (पठ्: सामान्य वर्तमान)

८. कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

क) तँ भोलि आउनेछन्। (उच्च आदर)

ख) पाँच कक्षामा पढ्ने भाइ दिदीसँग विद्यालय जान्छ। (वाक्य विश्लेषण)

ग) तपाईं गृहकार्य गर्नुहोस्। (कर्मवाच्य)

घ) विदुरले आफू असत्यको बाटो कहिल्यै नहिँड्ने कुरा बताए। (प्रत्यक्ष कथन)

९. दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् : ४

माइकल फराडेले जीवनको उत्तरार्द्धमा थुप्रै पैसा आउने जागिर पाए तर उनी कहिल्यै पनि पैसालाई महत्त्व दिदैनथे। त्यसैले उनी प्रचुर आमदानी हुने जागिर छाडेर एकोहोरो अनुसन्धानमा लागि रहे। उनमा वैज्ञानिक आविष्कारको भोक तृप्त भएको थिएन। यसरी जागिर छाडेर अनुसन्धानमा लाग्दा उनलाई पुनः पैसाको सङ्कट पर्थ्यो। उनी बिरामी पनि परे। यस्तो अवस्थामा पत्नी साराले उनलाई दिलोज्यानले साथ दिइन् र सेवा गरिन्।

प्रश्नहरू :

क) उनमा वैज्ञानिक आविष्कारको भोक तृप्त भएको थिएन। यो वाक्यलाई करणमा बदल्नुहोस्।

ख) अनुच्छेदमा रेखाङ्कित शब्दको कारक र विभक्ति पहिचान गर्नुहोस्।

ग) अनुच्छेदको पहिलो वाक्यलाई सरल वाक्यमा परिवर्तन गर्नुहोस्।

घ) उनी बिरामी पनि परे। यो वाक्यबाट उद्देश्य र विधेय पहिचान गरी लेख्नुहोस्।

१०. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) गाउँमा सिँचाइका लागि कुलो बनाउने काममा सहयोग गर्न अनुरोध गर्दै नगरपालिकाका प्रमुखलाई निवेदन लेख्नुहोस्।

ख) तपाईंको आफन्तमध्ये कसैको विवाहका लागि निमन्त्रणा पत्रको नमुना तयार पार्नुहोस्।

११. दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्यमुख्य चारओटा बुँदा टिपी एक तृतीयांश हुने गरी सारांश लेख्नुहोस् : २+२

शिक्षाका क्षेत्रमा हिजोभन्दा आज कैयौँ सकारात्मक कार्य भएका छन्। माध्यमिक शिक्षासम्म निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था हुनु, थुप्रै विश्वविद्यालय खोल्नु चानचुने कुरा होइन। उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न खर्च बोकेर सहर पस्ने वातावरणको अन्त्य हुनु अर्थात् गाउँमा क्याम्पस खोल्नु र उच्च शिक्षा सुलभ हुनु मेरो देशको शिक्षाका लागि गर्व गर्न लायक कुरा हुन्। क्याम्पस र विद्यालयमा इन्टरनेट सेवा जोडिनु, सूचना र प्रविधिमा विद्यालयका विद्यार्थीको समेत पहुँच हुनुले मेरो देशका विद्यार्थीको ज्ञान प्राप्त गर्ने सूचनाको क्षितिज फराकिलो भएको छ। आज देशभरिका विद्यार्थीले सूचना प्रविधिलाई एउटा विषयका रूपमा पढ्न पाएका छन्। विद्यालय तहदेखि कम्प्युटर पाठ्यक्रम र तदनुरूप पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था हुनुलाई मैले यो देशको विद्यालयीय शिक्षामा आएको युगीन फड्को ठानेको छु।

१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्:

जुटेका ज्ञानले जो छन्पाउँ धर्ती मनोहर

उठेका कर्मले जो छन्गर्दै निर्माण सुन्दर।

समर्पित भएका छन्जो सदा न्यायखातिर

संसारमा उठेका छन्तिनैका विजयी शिर।

प्रश्नहरु :

अ) धर्तीलाई केले मनोहर बनाएको छ ?

आ) कर्म गर्नेको जिन्दगी कस्तो बन्छ ?

इ) कवितांशमा कस्ता मानिसको शिर उचो हुन्छ भनिएको छ ?

ई) कवितांशबाट के सन्देश पाइन्छ ?

ख) दिइएको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

काँडा भरेको गुलाफको बोट भए होलान् भन्ने आशा गरेकी थिएँ तर भन् फूल भरेर काँडा मात्र बाँकी रहेका बनेर आएछन्। बालुवाले तिललाई पनि बालुवा नै सम्झन्छ भने भैं उनका आँखामा म बिभाउनु थालें। मैले बर्साएका अमृतका कण कणम उनले विष देख्न थाले, दिएको चिनीलाई गेगर सम्झे, पथ्य वचनले पनि तिखो वाणको रुप लियो। उसैले घात प्रतिघात चल्दै गयो। अन्त्यमा उनले बुनेको जालमा म पो परें। थुनुवा कैदी जस्तो भएर बस्नुपर्दा खसमले त्यागेकालाई घरभित्र हुलेको पापको फल हो भनी चित्त बुझाएँ।

प्रश्नहरु : अ) माथिको कथांश कुन सन्दर्भमा आएको हो ?

आ) म पात्र उनका आँखामा बिभाउनुको कारण के हो ?

इ) अमृतको कणको कणमा विष देख्नुको तात्पर्य के हो ?

ई) कथांशमा घात प्रतिघात किन चल्दै गयो ?

१३. राजेन्द्रलक्ष्मीले गरेका सबै कार्य राष्ट्रियता र स्वाधीनताका लागि मात्र छन् त ? कथाका आधारमा तर्क दिनुहोस् : ४

१४. कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् : ४

क) कुकुर अज्ञानी पशु हुनाले बोलाएपछि मात्र जान्छ, मानिस चाहिँ ज्ञानवान् हुनाले बखतमौका विचार गरेर आफैं पनि जानुपर्छ।

ख) आशिष देऊ एकै र फेरि पसिना बगाऊँ

नेपाली हाम्रो श्रम र सिप स्वदेशमै लगाऊँ।

१५. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : ७

क) तलको कविताको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस्:

नेपाल बाँचे नेपाली हाम्रो गौरव बाँच्ने छ

नेपाली भाषा संस्कृति कला साहित्य साँच्ने छ

यसैले आऊ नेपाललाई बलियो बनाउँ

नेपाली हाम्रो श्रम र सिप स्वदेशमै लगाऊँ।

प्रश्न :

श्रम र सिपलाई स्वदेशमै कसरी उपयोग गर्न सकिन्छ, कविताका आधारमा समीक्षा गर्नुहोस्।

ख) तलको कथाको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस् :

विचार गर्दागर्दै कृष्ण रायले रेलको डब्बामा भएको भगडा सम्भे, हाटमा तिनीद्वारा ठक्कर खाई लडेको एउटा मान्छेलाई सम्भे, तिनले निकालिदिएका नोकरहरुलाई सम्भे, गरिब तथा ईर्ष्यालु दाजुभाइलाई सम्भे जो तिनको उन्नति देखिसहँदैनथे ।

प्रश्न : कृष्ण रायका मनमा उब्जिएका मानसिक उतारचढावलाई शत्रु कथाका आधारमा समीक्षा गर्नुहोस्।

समाप्त

विशिष्टीकरण तालिका

तेस्रो तथा वार्षिक परीक्षा २०८१

कक्षा : १० विषय :

नेपाली पूर्णाङ्क : ७५

समय : ३ घण्टा

क्र.सं	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	प्रश्न सं.	उत्तर दिनुपर्ने प्रश्न सं.	अङ्क भार	स्पष्टीकरण
१.	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका चारओटा शब्द र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउने
		शब्द पहिचान	१	१	२	एउटा अनुच्छेद दिई पर्यायवाची, विपरीतार्थी, अनेकार्थी/श्रुतिसमभिनार्थी, सिङ्गो शब्द /लघुतावाची १/१ ओटा शब्द पर्ने गरी पहिचान गर्न लगाउने ।
		वाक्य रचना	१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका उखान/टुक्का, अनुकरणात्मक/प्राविधिक/निपातबाट १/१ ओटा शब्द दिई वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने ।
२.	वर्णविन्यास	शुद्ध शब्द पहिचान	१	१	१	पाठमा प्रयोग भएका य/ए, /व/व, /क्ष/छय, /श/ष/स, पञ्चम वर्ण र

						‘र’ बाट दुईओटा बहुवैकल्पिक प्रश्न सोध्ने ।
		वाक्य सम्पादन	१	१	२	एउटा शब्दमा एउटा अशुद्धि पर्ने गरी ह्रस्व, दीर्घ, लेख्य चिह्न, पदयोग/पदवियोगबाट १/१ ओटा पर्ने गरी वाक्य सम्पादन गर्न लगाउने
३.	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान	१	१	३	विकारीबाट ४ ओटा र अविकारीबाट पर्ने गरी पदवर्ग पहिचान गर्न लगाउने ।
		शब्द निर्माण	२	२	४	क) २/२ ओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गर्न लगाई निर्माण प्रक्रिया देखाउने । ख) अनुच्छेदबाट १/१ ओटा समस्तलाई विग्रह र विग्रहलाई समस्त बनाउने तथा दुईओटा द्वित्वको निर्माण प्रक्रिया देखाउन लगाउने .
		काल र पक्ष	१	१	२	वर्तमान र भविष्यत्बाट १/१ ओटा र भूतबाट दुईओटा वाक्य दिई खाली ठाउँ भर्न लगाउने ।
		भाव/अर्थ	१	१	२	शीर्षक दिएर भाव प्रयोग गरी चार वाक्यमा वर्णन गर्न लगाउने .
		वाक्यान्तरण				लिङ्ग/वचन/पुरुष/आदर, संश्लेषण/विश्लेषण, वाच्य, प्रेरणार्थक/कथनबाट १/१ वाक्य दिई परिवर्तन गर्न लगाउने ।
४.	पठनबोध	भाषिक संरचना पहिचान (दृष्टांश/अदृष्टांश)	१	१	४	गद्य विधाबाट बढीमा १२५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई करण/अकरण, कारक/विभक्ति, वाक्य, उद्देश्य र विधेय पहिचानबाट १/१ प्रश्न सोध्ने ।
		बोध प्रश्नोत्तर (अदृष्टांश)	१	१	५	गद्य विधाबाट १५० शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई ५ ओटा प्रश्न सोध्ने ।
५.	निर्देशित रचना	कथा/जीवनी वा वक्तृता/संवाद	१	१	४	बुँदाका आधारमा कथा/जीवनी, वादविवाद/मनोवादमध्येबाट दुई प्रश्न सोधी कुनै एकको उत्तर दिन लगाउने ।
६.	व्यावहारिक लेखन	कार्यालयीय चिठी/निवेदन, निमन्त्रणा, टिप्पणी, बधाई, शुभकामना, श्रद्धाञ्जली तथा समवेदना, सूचना	१	१	४	कार्यालयीय चिठी/निवेदनबाट एक, निमन्त्रणा, टिप्पणी, बधाई, शुभकामना, श्रद्धाञ्जली तथा समवेदना, सूचनाबाट एक गरी दुई प्रश्न सोधी कुनै एकको उत्तर दिन लगाउने ।
७.	बुँदा टिपोट र सारांश लेखन (दृष्टांश)	बुँदा टिपोट	१	१	२	गद्य विधाबाट १२५ शब्दसम्मको दृष्टांश गद्यांश दिई चारओटा बुँदा टिपेर सारांश लेख्न लगाउने ।
८.	सारांश लेखन (दृष्टांश)	सारांश लेखन (दृष्टांश)	१	१	३	गद्य विधाबाट १०० शब्दसम्मको दृष्टांश गद्यांश दिई सारांश लेख्न लगाउने ।
९.	पाठगत बोध	बोध उत्तर लेखन	३	२	४+४	दिइएका विधाबाट कुनै तिनओटा सन्दर्भ दिई दुईओटाको उत्तर लेख्न लगाउने ।
		तार्किक उत्तर लेखन	१	१	४	पाठमा प्रयुक्त विधाबाट कुनै एक प्रश्न सोधी तार्किक उत्तर लेख्न लगाउने ।

१०.	भावविस्तार/व्याख्या	भावविस्तार/व्याख्या भावविस्तार/व्याख्या	२	१	४	पाठमा प्रयुक्त विधाबाट कुनै दुई प्रश्न सोधी एको उत्तर लेख्न लगाउने ।
११.	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन	२	१	७	समीक्षात्मक उत्तर समीक्षात्मक उत्तर लेखन २ १ ७ पाठमा प्रयुक्त विधाबाट कुनै दुई प्रश्न सोधी एको उत्तर लेख्न लगाउने ।
१२.	निबन्ध लेखन	निबन्ध लेखन	३	१	७	एक आत्मपरक र दुई वस्तुपरक निबन्धका शीर्षक दिई १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्न लगाउने ।
जम्मा			२७	२२	७५	

तेस्रो त्रैमासिक परीक्षामा पाठ १३ देखि अन्तिमसम्म पठनपाठन गर्ने ।

तेस्रो त्रैमासिक परीक्षा २०८१

विषय: नेपाली

कक्षा : १०

पूर्णाङ्क : ७५

समय : ३ घण्टा

तलका सबै प्रश्नहरू अनिवार्य छन् ।

१. समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'

समूह 'ख'

तपनी

आँखा

चक्षु

आफन्त

आपस्त

मन्द

विलक्षण

मित्रता

असाधारण

२. दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

सरिताको एउटा सानो भाइ छ । ऊ भाइलाई खुब माया गर्छ । आज विदाको दिन भएकाले सरिता भाइसित आँगनमा खेल्दै छे । आँगनमा आमाले मकैको बिस्कुन सुकाउनुभएको थियो । भाइले बिस्कुन चलाएर भुईँभरि पोखेपछि, उसले भाइलाई त्यसो गर्न हुन्न भनेर कोठामा लिएर गई ।

क) 'खोला' शब्दको पर्यायवाची शब्द हो ।

ख) 'घृणा' शब्दको विपरीतार्थी शब्द हो ।

ग) 'शीत' शब्दको श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्द हो

। घ) घाममा सुकाइने अन्नलाई भनिन्छ ।

३. अर्थ खुल्ने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २

मेरो गोरुको बाह्रै टक्का, थचक्क

४. क. दिइएका शब्द समूहबाट शुद्ध शब्द छानी लेख्नुहोस् : १

अ) महसुस	महशुस	महशुश	महसूस
आ) एकलव्ये	एकलव्य	यकलव्य	एकलब्

ख. दिइएको वाक्यलाई शुद्ध पारी लेख्नुहोस् : २

कर्तव्य अधिकार भन्दा महान्छ हाम्रा पुर्वीय ग्रन्थमा कर्तव्यका बारेमा व्यक्त भएका गहन विचारले समेत यस कुरालाई पुष्टी गर्छन्।

५. रेखाङ्कित शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३

स्यावासा! आज उसले अरुको उपकार हुने काम पो गरेछ ।

६. दुवै प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

क) दिइएको अनुच्छेद पढी २/२ ओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : २
प्रत्येक मानिस सफलता पाउन परिश्रम गर्छ । शिक्षित र बौद्धिक मानिसहरु समाजका गहना हुन् भन्ने सबैको विचार छ ।

ख) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह, एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउनुहोस् र दुई ओटा द्वित्व शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : २

गरगहना चोरी भएपछि शङ्कास्पद व्यक्तिलाई समातेर केरकार गर्दा चोर पत्ता लाग्यो । भरपेट खान नपाएपछि चोरी गर्न थालेको उसले धोक्रोजस्तो सुरुवाल लगाएको थियो ।

७. दिइएको अनुच्छेदलाई अज्ञात भूतकालमा परिवर्तन गर्नुहोस् :: २

रमेश विदेशबाट घर फर्किनेछ । आफ्नै खेतबारीमा आधुनिक कृषि पद्धतिअनुसार तरकारी खेती गर्ने छ । व्यावसायिक तरकारी खेतीबाट प्रशस्त आमदानी गर्ने छ । स्वखेश फर्केर आफ्नै माटोमा सुन फलाउन सक्ने प्रेरणा दिने छ ।

८. इच्छार्थकका चार वाक्यमा आफ्नो इच्छा व्यक्त गर्नुहोस् : २

९.. कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

क) तिम्रो भाइ के गर्दै छ ? (स्त्रीलिङ्ग)

ख) त्यो दुष्ट हो । त्यसलाई जेलमा हाल । (वाक्य संश्लेषण)

ग) तिम्री राम्रा कविता लेख्छौ । (कर्मवाच्य)

घ) रीताले हरि घर गएको कुरा सबैलाई भनी । (प्रत्यक्ष कथन)

१०. दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् : ४

राक्षसलाई मारेपछि कालजितले गाउँलेलाई बोलाएछ र सबै मिलेर राक्षसको सद्गत गरेछन्। कालजितलाई गाउँलेले प्रशंसा गरेर आफ्नो गाउँको प्रमुख चुनेछन्। त्यसपछि कालजितले मावलीमा गई आमालाई लिएर आएछ। ऊ आफ्नो घर खेतीवाली समाली बस्न थालेछ। काललाई पनि जितेर गाउँमा सुखशान्ति दिएको हुनाले गाउँलेले कालजितलाई सम्मानपूर्वक राख्न थालेछन्। सानो व्यक्तिको बुद्धि र पुरुषार्थले सधैंका लागि गाउँमा शान्ति भएछ।

प्रश्नहरू :

क) 'कालजितले मावलीमा गई आमालाई लिएर आएछ' यो वाक्यलाई अकरणमा बदल्नुहोस्।

ख) अनुच्छेदमा रेखाङ्कित 'कालजितलाई' शब्दको कारक र विभक्ति पहिचान गरी लेख्नुहोस्।

ग) अनुच्छेदबाट एउटा संयुक्त वाक्य पहिचान गरी लेख्नुहोस्।

घ) 'राक्षसलाई मारेपछि कालजितले गाउँलेलाई बोलाएछ।' यस वाक्यको उद्देश्य र विधेय लेख्नुहोस्।

११. दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

पूर्वी पहाडका किराती समुदायमा प्रचलित गीतको नाम हाक्पारे हो। मानिस जम्मा हुँदा एकलै वा समुदायमा यो गीत गाइन्छ। यो गीत गाउनेले प्रारम्भमा उपस्थित मान्यजन र दौतरीका अगाडि विनम्रतापूर्वक केही नजान्ने भए पनि गीत गाउने रहर भएकाले उपस्थित भएको कुरा जनाउँछ। ऊ जीवनका अनुभव आफ्नै मातृभाषामा वा नेपालीमा सजिलो ढङ्गले भन्दै जान्छ। अभिव्यक्तिको सरलता, लयको माधुर्य र भावनाको अविरल प्रवाहले गर्दा श्रोता मन्त्रमुग्ध बन्छन्। आफ्ना कुरा सकिएपछि एकलै वा समूहमा विभाजित भएर गएपछि गीतमै बिदा मागेर गाउने व्यक्ति आफ्नो बाटो लाग्छन्। उपस्थित सबैको आज्ञा लिई हाक्पारे प्रारम्भ गरिन्छ।

प्रश्नहरू :

क) हाक्पारे गीत कुन समुदायमा प्रचलित छ ?

ख) हाक्पारे गीत गाउनेले कसरी श्रोतालाई मन्त्रमुग्ध पार्छन् ?

ग) हाक्पारे गीतका मुख्य मुख्य विशेषता लेख्नुहोस्।

घ) हाक्पारे गीत कसरी अन्त्य गरिन्छ ?

ङ) प्रारम्भ र मातृभाषा शब्दहरूको अर्थ लेख्नुहोस्।

१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) दिइएका बुँदाका आधारमा मोतीराम भट्टको छोटो जीवनी तयार पार्नुहोस् :

युगकविका रूपमा नेपाली साहित्यमा परिचित●

कवि, गजलकार, जीवनीकार, समालोचकका रूपमा परिचित बहुमुखी व्यक्तित्व●

वि.सं. १९२३ भाद्र, काठमाडौँमा जन्म● पितामाता दयाराम भट्ट र रिपुमर्दिनी देवी● फारसी, उर्दू, अङ्ग्रेजी, हिन्दी र संस्कृत भाषाको ज्ञान●

वि.सं १९३७ मा विवाह नेपालीमा गजल र समस्यापूर्ति कविताको आरम्भकर्ता●

नेपालमा छापाखान स्थापना, पत्रिका प्रकाशन● काठमाडौं र बनारसमा मोती मण्डली स्थापना● भानुभक्तिय रामायणको बालकाण्ड प्रकाशन●

वि.सं. १९५३ मा देहावसान●

ख) नतिजा प्रकाशनको अधिल्लो दिन मनमा उठेका भावना समेटी एउटा मनोवाद तयार पार्नुहोस् ।

१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइले विद्यालयलाई शैक्षिक सत्र २०८०/८१ को विद्यार्थी विवरण पठाउन लेख्ने पत्रको नमुना तयार पार्नुहोस्।

ख) तपाईंको घनिष्ठ मित्रको हजुरबुबाको निधनमा दुःख व्यक्त गर्दै एउटा समवेदना तथा श्रद्धाञ्जली पत्र तयार पार्नुहोस्।

१४. दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्यमुख्य चारओटा बुँदा टिपी लेख्नुहोस् : २

भाषाले भाषिक समुदायको संस्कृति र जीवन पद्धतिलाई प्रतिबिम्बित गर्छ । भाषाको मुख्य काम समाजको तथा व्यक्तिको आवश्यकता पूर्ति गर्नु हो । नेपाली भाषामा प्रखर अभिव्यक्ति क्षमता छ अनि अत्याधुनिक आविष्कारका साथै विविध भाषामा प्रयोग भइरहेका नयाँ नयाँ शब्दलाई आत्मसात्गर्ने र सहज रूपमा पचाउने क्षमता पनि छ । देशको भाषिक रक्षा राष्ट्रको अस्मितासँग गाँसिएको हुन्छ । मौलिक नेपाली शब्दले भाव सम्प्रेषण गर्न सक्ने अवस्था रहेसम्म सजिलोका लागि अरु भाषाका शब्द प्रयोग नगर्ने प्रतिबद्धता यसका वक्तामा रहनुपर्छ । अन्यथा भाषिक प्रयोगका हिसाबले नेपाली भाषाको मौलिकता बिलीन हुँदै जाने र मिश्रित भाषाका रूपमा नेपाली भाषा रुपान्तरित हुने अवस्था आउन सक्छ । नेपाली पत्रकारितामा भाषिक प्रयोग नेपालको पहिचानसँग गाँसिएको सवाल हो । यसका निम्ति भाषिक आत्मनिर्भरतातिर पनि हाम्रो सोच र प्रयास अगाडि बढ्नुपर्छ ।

१५. दिइएको अनुच्छेदबाट एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : ३

परोपकार गर्नु नैतिक कर्तव्य हो । समाजसेवा गर्नु नैतिक कर्तव्य हो । कुनै व्यक्तिले पाटीपौवा,भारा विद्यालय भवन बनाउँछ भने त्यो पनि नैतिक कर्तव्य हो । यी कर्तव्य पालना गर्न र गराउन कसैले बाध्य पार्दैन । यो त हृदयदेखि नै निःस्वार्थ समाजसेवा जागृत भएर गरिने कर्म हो । आफैले इमान्दारिताका साथ पालना गर्नुपर्ने कुरा हो । मदर टेरेसाको समाजसेवा निस्वार्थ कर्तव्यपरायणताको परिणाम थियो । महावीर पुनको 'आविष्कार केन्द्र' मात्र होइन हाम्रा समाजमा परापूर्वकालदेखि हालसम्म बनेका पाटीपौवा र धर्मशाला जजसले बनाएका छन् ती सबै कर्तव्यपालनाको अन्तःप्रेरणाले प्रतिफल हुन् ।

१६. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४+४

क) दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

पहाड भन्छ पसिना पाए म स्वर्ग भुलाउँछें

तराई भन्छ सिँचाई पाए म सुन भुलाउँछें

के छ र गाह्रो होस्तेमा हैसै सबैले मिलाए

सबैले चोखो श्रम र सिप स्वदेशमै लगाए ।

प्रश्नहरु :

अ) पहाडले पसिना खोज्नुको आशय खुलाउनुहोस्।

आ) तराईलाई सिँचाइ किन चाहिएको हो ?

इ) होस्टेमा हैसिएता गर्दा देशलाई कस्तो फाइदा पुग्छ ?

ई) श्रम र सिपलाई स्वदेशमै लगाउनुपर्छ भन्ने भनाईलाई पुष्टि गर्नुहोस्।

ख) दिइएको जीवनीको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

यिनै महान्प्रतिभाशाली कलाकारको योगदानको उच्च मूल्याङ्कन गर्दै उनलाई सन् १९५० र १९६१ गरी दुई पटक अन्तर्राष्ट्रिय लेनिन पुरस्कारबाट सम्मान गरिएको थियो । मध्यमवर्गीय परिवारमा जन्मेका पिकासो जीवनको पूर्वार्धमा आर्थिक तथा पारिवारिक समस्यामा परे पनि जीवनको उत्तरार्धमा आफ्ना कलाकृति बेचेरै प्रशस्त आर्थिक उपार्जन गरे । म धेरै पैसा कमाएँ गरिबको रुपमा बाँच्न चाहान्छु भन्ने पिकासो आखिरमा त्यस्तै साधारण जीवन बाँचे । ९१ वर्षको दीर्घ आयु बाँचेका विलक्षण प्रतिभाशाली कलाकार पिकासोको भौतिक शरीरको अवसान ८ अप्रिल १९७३ मा भयो तर पनि उनी आफ्ना अनमोल कलामार्फत अजर र अमर बनेका छन्।

प्रश्नहरू :

अ) पिकासोले जीवनमा कस्ता कठिनाई सामना गर्नुपरेको थियो ?

आ) पिकासोलाई कुन कुराले अमर बनायो ?

इ) अनुच्छेदमा कलाकारको जीवनबारे कस्तो धारणा पाइन्छ ?

ई) पिकासो सादा जीवन उच्च विचारका अनुयायी थिए भन्ने कुरा पुष्टि गर्नुहोस्।

ग) दिइएको निबन्धको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

आफू जुम्मा जस्तो जुम्सो छ अनि कामको सट्टा कुराले टार्न खोज्छ भनी तपाईं गिज्याउनुहोला । मुखिन्जेल नसके पनि पछाडि पक्कै उडाउनुहुन्छ । हुन पनि हो, म अचेत साँझ जुम्सो भएको छु । वरु के तपाईं पत्याउनुहुन्छ ? यो जुम्स्याइँको जन्मदाता पनि यस्तै जडचल्दा पर्खाइ हुन् । साँच्चै भन्नु भने मेरो दुनियाँ भन्जल्दा डलुम्सुड छ । मेरो जमाना भन्जल्दा जुम्सुडको छ । मैले थाहा दिने गुरुलाई, माया दिने मान्यजनलाई, जागिर पाउने आशवासनलाई, तलब पाइने दिनलाई, ओखती गर्ने उपचारकलाई, बिदा दिने निर्देशकलाई, पैसा दिने मालिकलाई, लुगा सिउने सूचीकारलाई ।

प्रश्नहरू :

अ) निबन्धांशका आधारमा म पात्रमा कस्ता कस्ता विशेषता पाइन्छन्?

आ) जडचल्दा पर्खाईलाई किन जुम्स्याइँको जन्मदाता भनिएको हो ?

इ) म पात्रले कुन कुन कामका लागि पर्खाईको सामना गर्नुपरेको छ ?

ई) निबन्धांशमा भने जस्तै सबैलाई पर्खनुपर्ने अवस्थाको अन्त्य गर्न के गर्नुपर्ला ?

१७. 'शत्रु' कथाका कृष्ण रायमाथि लट्ठी प्रहार भएपछि पनि उनले किन शत्रु किटान गर्न सकेनन्, तर्क दिएर पुष्टि गर्नुहोस् : ४

१८. कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् : ४

क) उदात्त कर्मको यात्रा गर्दछन्जो सधैं सधैं

आदर्श नमुना मान्छे बन्दछन्विश्वमा तिनै ।

ख) जति पसिना बहाउनुपरे पनि आफ्नै घरबारीमा बहाउँला । एक गेडा मकै भए पनि आफ्नै माटामा उब्जाउँला ।

१९. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : ७

क) तलको जीवनीको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस्:

देवकोटाले महाकाव्य र खण्डकाव्यका साथै थुप्रै कविता, गीत, बालकविता, कथा र निबन्ध रचना गरेका छन्। देवकोटाको महासागरजस्तो प्रतिभा राणहरुको निरङ्कुशताको साँघुरो सुरुङ्गभित्र कसरी बग्न सक्थ्यो र ? मुलुकमा जति बेला प्रजातन्त्र प्राप्तिका लागि क्रान्तिको आगो सल्कदै थियो, त्यति बेला उनले पनि विद्रोहको बाटो समाते ।

प्रश्न : लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाको साहित्यिक योगदानको समीक्षा गर्नुहोस्।

ख) तलको कथाको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस् :

त्यस पाजीलाई अँगालो हाल्न जान लागेको होइन कमला । यहाँ बाबुबाजेको मानमर्यादा डुब्न लाग्यो । कुलमा सबैभन्दा जेठो सन्तानको विहे, उसमाथि त्यत्रा घरानियाँ कुटुम्बका आँगनमा बरियाती लैजानु छ । बाबु चाहिँ फलैँचामा ओछ्यान लाएर लडिरहेछ । जन्तीमा बुढोपाको एउटा छैन । खालि ओठ निचोर्दा दुध भर्ने अल्लारे ठिठा मात्र छन्। घरगृहस्थीको यति ठुलो काममा घरको एक भाइ पनि नगए जोरीपारीले के भन्लान्?

प्रश्न : 'कर्तव्य' कथामा नेपाली समाजको वास्तविकतालाई कसरी दर्साएको छ, विवेचना गर्नुहोस्।

२०. कुनै एक शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् : ७

क) नेपालका प्राकृतिक सम्पदा

ख) मलाई मनपर्ने साहित्यकार

ग) कम्प्युटर शिक्षाको महत्त्व

समाप्त